

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ПРАВОВИЙ ІНСТИТУТ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА РЕКОНСТРУКЦІЯ

ПРИЛИПКО С.М. - доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, завідувач кафедри теорії та історії держави і права університету економіки і права «КРОК»

DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2025.4.63>

У статті здійснено комплексне дослідження категорії академічна доброчесність як ключового інституційного принципу сучасної освітньої та наукової діяльності з акцентом на її правову трансформацію в умовах європейської інтеграції України. Обґрунтовується теза про те, що академічна доброчесність у XXI столітті виходить за межі морально-етичної категорії та набуває ознак самостійного правового інституту, тісно пов'язаного з реалізацією принципів верховенства права, належної правової процедури та публічної відповідальності.

Особлива увага приділяється аналізу сучасних форм порушення академічної доброчесності, зокрема плагіату, самоплагіату, фабрикації та фальсифікації результатів досліджень, а також явищу *contract cheating* як системному виклику для університетів і наукових установ. Показано, що технологічний розвиток, цифровізація освіти та поширення комерціалізованих сервісів академічного шахрайства зумовлюють потребу у переосмисленні традиційних механізмів запобігання порушенням доброчесності.

У статті здійснюється критичний аналіз чинного законодавства України у сфері забезпечення академічної доброчесності та проекту Закону України «Про академічну доброчесність», з акцентом на його інституційні новели, процедурні механізми, систему санкцій і гарантій дотримання належної правової процедури. Доводиться, що ефективність правового регулювання у цій сфері залежить не лише від формального закріплення заборон і

відповідальності, але й від балансу між академічною свободою, автономією закладів освіти та правами учасників освітнього і наукового процесу.

Вагомим елементом дослідження є порівняльно-правовий аналіз підходів до забезпечення академічної доброчесності у європейських державах, зокрема у контексті імплементації Європейського кодексу поведінки з наукової доброчесності, стандартів забезпечення якості вищої освіти та національних кодексів дослідницької етики. На цій основі формулюються висновки щодо можливостей адаптації європейських моделей до національної правової системи України та визначаються перспективні напрями вдосконалення правового й управлінського механізмів забезпечення академічної доброчесності.

Ключові слова: академічна доброчесність, плагіат, академічна відповідальність, академічна свобода, належна правова процедура, забезпечення якості освіти, наукова діяльність.

Постановка проблеми

Академічна доброчесність упродовж останнього десятиліття перетворилася на одну з найбільш часто вживаних, але водночас концептуально недостатньо впорядкованих категорій сучасного освітнього та наукового дискурсу [1; 6]. Вона активно використовується у законодавстві, стратегічних документах, внутрішніх нормативних актах закладів вищої освіти, рішеннях органів забезпечення якості та у публічних заявах академічних спільнот, однак кількісне зростання

таких згадок не супроводжується належним рівнем теоретико-правового осмислення [9]. На практиці ж ці підходи не завжди знаходять послідовне відображення у внутрішніх процедурах закладів вищої освіти.

Ключова проблема полягає у розриві між декларованим значенням академічної доброчесності та реальними механізмами її правового забезпечення. У науковій літературі наголошується, що академічна доброчесність часто трактується як етико-моральна вимога або складова академічної культури, тоді як на практиці її порушення тягнуть за собою істотні юридичні наслідки, включаючи анулювання результатів атестації та позбавлення академічних ступенів [1; 3].

Ситуація ускладнюється процесами цифровізації освіти і науки. Масове впровадження дистанційного навчання, електронних ресурсів та автоматизованих систем перевірки текстів створило нові умови здійснення академічної діяльності, водночас породивши ризики формалізованого контролю та надмірної залежності від технічних індикаторів [7]. У дослідженнях підкреслюється, що результати таких систем не можуть розглядатися як самостійний доказ академічного порушення без належної правової оцінки [3]. Особливо показовим у цьому контексті є явище виконання наукового дослідження іншою, ніж декларований автор, особою, яке не зводиться до класичного плагіату і часто не фіксується технічними засобами. У працях останніх років воно розглядається як системна загроза довірі до результатів вищої освіти, що поєднує фальсифікацію авторства з проблемами доказування і процедурної справедливості [2; 5; 7]. Однак, окремої уваги потребує співвідношення академічної доброчесності з академічною свободою та їх розмежування. Європейські підходи виходять з того, що надмірно широкі або нечіткі критерії кваліфікації академічних порушень можуть створювати стримувальний ефект і негативно впливати на розвиток критичного мислення та наукових інновацій [17; 18].

Домінування каральної логіки у реагуванні на академічні порушення без належного процедурного каркасу, як зазначається у науковій літературі, призводить до формалізації академічної доброчесності та форму-

вання культури страху, а не відповідальності [6]. За таких умов академічна доброчесність втрачає гарантійну функцію і перетворюється на інструмент адміністративного тиску.

В українському правопорядку зазначені суперечності проявляються особливо рельєфно. Попри законодавче закріплення принципу академічної доброчесності, інституційні практики її забезпечення залишаються фрагментарними і значною мірою залежать від внутрішніх актів окремих закладів освіти [12; 13]. Відсутність усталеної судової практики лише посилює проблему правової невизначеності. У цьому контексті напрацювання змін до законодавства України, зокрема проєкт Закону України «Про академічну доброчесність» слід розглядати як спробу подолати нормативну розпорошеність і сформувати цілісну модель правового регулювання [16]. Водночас актуалізується питання меж правового втручання у сферу академічної автономії.

Мета дослідження

Спроба переосмислення академічної доброчесності як повноцінного правового інституту, здатного забезпечити баланс між публічним інтересом, академічною свободою та належною правовою процедурою [17; 18].

Ступінь наукової розробки

Проблематика академічної доброчесності упродовж останніх років стала предметом активної уваги у зарубіжній та національній науковій літературі, однак рівень її доктринальної розробки залишається нерівномірним [1; 6].

У зарубіжних дослідженнях академічна доброчесність переважно розглядається як елемент інституційної культури та освітньої політики, еволюція якої простежується від проблеми академічного плагіату до ширшого розуміння доброчесності як системного явища [1; 6; 8]. Значна кількість праць присвячена ролі університетського врядування, педагогічним інтервенціям і превентивним заходам, спрямованим на запобігання академічним порушенням [6].

Окремий масив досліджень зосереджений на аналізі плагіату та виконання наукового дослідження третьою особою замість здо-

бувача освіти або науковця (contract cheating) як найбільш поширених форм академічних порушень. У цих роботах переважають емпіричні підходи, спрямовані на вивчення масштабів проблеми, мотивації студентів та ефективності технічних засобів виявлення порушень [2; 5; 7]. Водночас правова кваліфікація відповідних дій і межі допустимого інституційного втручання залишаються недостатньо розробленими.

Дослідження з проблем самоплагіату та повторного використання наукових текстів звертають увагу на необхідність контекстуальної оцінки таких практик і застерігають від автоматичного застосування санкцій без аналізу наміру та наслідків [3].

На європейському рівні проблематика академічної доброчесності розвивається у межах стандартів забезпечення якості та дослідницької етики. Документи ESG-2015 та Європейський кодекс поведінки з дослідницької доброчесності ALLEA формують рамкові підходи, орієнтовані на інституційну відповідальність, процедурну справедливість і превенцію порушень [17; 18]. Разом з тим ці документи мають характер *soft law* і потребують адаптації на національному рівні.

В українській доктрині академічна доброчесність перебуває на етапі становлення, з акцентом на правові та інституційні механізми її забезпечення, а також на проблеми процедурної легітимності рішень органів академічного врядування [10; 11; 12; 13]. Дослідження зосереджуються переважно на аналізі законодавчих новел та проблемі академічного плагіату, залишаючи поза належною увагою процесуальні гарантії та судовий контроль [10; 12; 13]. Узагальнюючих теоретико-правових робіт, присвячених академічній доброчесності як правовому інституту, наразі бракує.

Отже, аналіз ступеня наукової розробки проблеми свідчить про домінування етико-управлінських підходів за відсутності цілісної правової концепції, що обумовлює необхідність подальшої теоретико-правової реконструкції академічної доброчесності з урахуванням європейських стандартів і національного правопорядку [1; 17; 18].

Виклад основного матеріалу

За умов, коли порушення академічної доброчесності тягнуть за собою юридично значущі наслідки, ця категорія не може розглядатися виключно як етична або управлінська. У сучасній науковій літературі дедалі частіше підкреслюється необхідність її осмислення як самостійного правового інституту, що функціонує у сфері публічного права [1; 6].

На наш погляд, об'єктом правового регулювання академічної доброчесності слід визначити достовірність і автентичність результатів освітньої та наукової діяльності, які мають суспільне значення і впливають на довіру до системи кваліфікацій та наукової експертизи [9]. Саме публічний інтерес у якості освіти і науки зумовлює допустимість правового втручання у цю сферу.

Нормативна структура академічної доброчесності має міжгалузевий характер. Її основу становлять конституційні принципи верховенства права, правової визначеності та пропорційності, які обмежують дискрецію інституцій і визначають межі допустимого втручання у сферу академічної свободи [14]. Адміністративно-правові норми формують процедурний каркас розгляду справ про академічні порушення, тоді як норми освітнього законодавства конкретизують обов'язки учасників освітнього і наукового процесу [15].

Функціонально академічна доброчесність як правовий інститут має передусім гарантійний характер. Її метою є забезпечення довіри до результатів академічної діяльності та легітимності освітніх і наукових рішень, а не максимізація санкцій [6]. У наукових дослідженнях наголошується, що надмірна каральна орієнтація підриває довіру до системи академічної відповідальності і створює ризики свавільного правозастосування [1].

Невід'ємним елементом академічної доброчесності як правового інституту є належна правова процедура. Вона включає право особи бути поінформованою про обвинувачення, доступ до доказів, можливість надати пояснення та вимогу неупередженості органу, що ухвалює рішення [17; 18]. За відсутності таких гарантій академічна доброчесність втрачає правову природу і перетворюється на дисциплінарний механізм.

Отже, теоретико-правова реконструкція академічної доброчесності як самостійного правового інституту дозволяє інтегрувати етичні засади, інституційні механізми та правові процедури у цілісну модель, сумісну з принципами верховенства права і академічної свободи [17].

Зазначене можливо втілити у життя через інституційні та процедурні механізми забезпечення академічної доброчесності, оскільки реалізація академічної доброчесності як правового інституту відбувається через систему інституційних і процедурних механізмів, які забезпечують перехід від нормативних приписів до правозастосовної практики [6]. Центральну роль у цій системі відіграють заклади вищої освіти та наукові установи, на які покладається первинна відповідальність за запобігання та реагування на академічні порушення.

Інституційна автономія у сфері академічної доброчесності не є абсолютною. У процесі розгляду справ про академічні порушення заклади освіти фактично реалізують квазі-дисциплінарні повноваження, що мають публічно-правовий характер і впливають на правовий статус осіб [15]. Це зумовлює обов'язок дотримання принципів законності, неупередженості та пропорційності.

У науковій літературі звертається увага на проблеми правового статусу комісій з академічної доброчесності, зокрема щодо їх незалежності, процедур формування та розмежування функцій розслідування і ухвалення рішень [1; 6]. Відсутність чітких процедур створює ризики конфлікту інтересів і знижує довіру до інституційних рішень.

Особливу увагу слід приділити питанням доказування. Автоматизовані системи виявлення текстових збігів та стилістичних аномалій можуть використовуватися як допоміжні інструменти, однак у наукових дослідженнях підкреслюється, що їх результати не мають самостійного доказового значення і потребують людської оцінки [3; 7]. Формалізоване покладання на технічні показники суперечить принципам належної правової процедури.

На національному рівні держава виконує рамкову і координаційну функцію, встановлюючи мінімальні стандарти і процедурні

гарантії. Європейські стандарти орієнтують держави на превенцію та інституційну відповідальність, що узгоджується з підходами, сформованими у північноамериканських моделях забезпечення академічної доброчесності, де ключовим є поєднання інституційної автономії та чітких процедурних рамок [4; 17; 18].

У цьому контексті сучасні законодавчі напрацювання спрямовані на подолання фрагментарності правового регулювання і формування єдиних підходів до інституційних механізмів забезпечення доброчесності [16]. Водночас ефективність такого регулювання залежатиме від чіткості процедурних гарантій і меж дискреції інституцій.

Отже, інституційні та процедурні механізми є ключовими для функціонування академічної доброчесності як правового інституту. Саме вони визначають, чи буде академічна доброчесність інструментом гарантування якості освіти і науки, чи формальним адміністративним механізмом без належної правової легітимності [6; 17].

Порівняльно-правовий аналіз європейських моделей забезпечення академічної доброчесності засвідчує поступову еволюцію від фрагментарних дисциплінарних підходів до комплексних систем врядування, у межах яких академічна доброчесність розглядається як складова забезпечення якості освіти і наукових досліджень [17]. У межах Європейського простору вищої освіти ця категорія дедалі частіше інтегрується у внутрішні та зовнішні механізми оцінювання якості, а не зводиться до реагування на окремі порушення.

Ключовим наднаціональним орієнтиром у цій сфері є *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG-2015)*, які пов'язують академічну доброчесність із принципами інституційної відповідальності, прозорості процедур та справедливості оцінювання [17]. ESG не встановлюють жорстких санкційних моделей, натомість наголошують на обов'язку закладів освіти формувати доброчесне академічне середовище як елемент системи забезпечення якості.

У сфері наукових досліджень значний вплив має Європейський кодекс поведінки

з дослідницької доброчесності, ухвалений ALLEA. У цьому документі академічна доброчесність розглядається крізь призму чотирьох базових принципів — чесності, надійності, відповідальності та поваги — і поєднується з вимогами до процедур розслідування порушень та захисту прав залучених осіб [18]. Такий підхід підкреслює гарантійний, а не репресивний характер доброчесності.

На національному рівні європейські держави застосовують різні інституційні моделі. У Великій Британії система забезпечення академічної доброчесності ґрунтується на поєднанні університетської автономії та зовнішнього контролю якості, із суттєвим акцентом на превентивні заходи та навчання [20]. У Німеччині ключову роль відіграють рекомендації щодо належної наукової практики, дотримання яких є умовою доступу до публічного фінансування, що підсилює інституційну відповідальність без надмірної централізації [18].

Французька модель характеризується створенням спеціалізованих координаційних органів, покликаних гармонізувати інституційні практики у сфері дослідницької доброчесності, не перебираючи на себе повноваження з безпосереднього застосування санкцій [18]. Польський підхід поєднує законодавче регулювання з механізмами академічного самоврядування та атестації, що дозволяє інтегрувати правові та стимулювальні інструменти [19].

Узагальнюючи європейський досвід, можна виокремити кілька спільних тенденцій: інституційний характер відповідальності, пріоритет превенції над санкціями та обов'язковість процедурної справедливості. Для України ці підходи мають методологічне значення і не можуть бути зведені до формального запозичення окремих норм [17; 18].

У системі забезпечення академічної доброчесності плагіат і виконання наукового дослідження третьою особою замість здобувача освіти або науковця (contract cheating) посідають центральне місце як найбільш поширені та водночас найбільш юридично значущі форми академічних порушень. Їх специфіка полягає у тому, що відповідні дії безпосередньо впливають на достовірність

результатів оцінювання та легітимність академічних кваліфікацій [1; 3].

Плагіат у правовому вимірі не може зводитися виключно до порушення авторського права. У фахових працях звертається увага на те, що сутність академічного плагіату полягає у викривленні інформації про авторство і науковий внесок, незалежно від правового режиму використаних матеріалів [3; 9]. Саме введення в оману суб'єктів оцінювання щодо самостійності роботи надає плагіату юридичної значущості у сфері освіти і науки.

Окремої уваги потребує проблема самоплагіату. Хоча повторне використання власних текстів не становить порушення авторського права, у контексті академічної доброчесності воно може бути проблематичним у разі створення хибного уявлення про новизну результатів дослідження. У сучасних дослідженнях підкреслюється необхідність контекстуальної оцінки таких випадків з урахуванням наміру та наслідків [3].

Виконання наукового дослідження третьою особою замість здобувача освіти або науковця (contract cheating) є складнішою формою академічного порушення, оскільки передбачає створення формально оригінального тексту третіми особами. У наукових працях таке порушення розглядається як фальсифікація авторства, що підриває довіру до результатів оцінювання і створює серйозні проблеми для доказування [2; 5; 7]. На відміну від плагіату, це порушення часто не фіксуються технічними засобами і виявляються через непрямі індикатори.

Особливе значення у справах про плагіат і виконання наукового дослідження третьою особою замість здобувача освіти або науковця (contract cheating) має питання доказування. Дослідники наголошують, що автоматизовані системи виявлення текстових збігів можуть слугувати лише підставою для ініціювання перевірки, але не замінювати повноцінну правову оцінку та належну процедуру [3; 7]. Ігнорування цього принципу призводить до формалізму і підвищує ризик помилкових рішень.

Санкційна політика у справах про академічні порушення повинна будуватися з урахуванням принципу пропорційності. У науковій літературі підкреслюється необхідність

диференціації між умисними і неумисними порушеннями, а також між системними зловживаннями і технічними помилками [1; 6]. Такий підхід відповідає європейським стандартам і зменшує ризик свавільного правозастосування.

Отже, матеріально-правовий аналіз плагіату і виконання наукового дослідження третьою особою замість здобувача освіти або науковця (contract cheating) підтверджує, що ефективне забезпечення академічної доброчесності неможливе без чітких юридичних критеріїв, зваженого підходу до доказування та дотримання належної правової процедури [17; 18].

Ще однією сучасною проблемою превенції та протидії плагіату є наявність та дотримання належної правової процедури та судового контролю у справах про академічну відповідальність.

Так, визнання академічної доброчесності як правового інституту неминуче зумовлює застосування до відповідних проваджень вимог належної правової процедури. У ситуаціях, коли встановлення академічного порушення тягне за собою істотні юридичні наслідки для особи, розгляд таких справ не може обмежуватися внутрішньоінституційними управлінськими практиками або неформальними етичними оцінками [6; 17].

Ключовим елементом належної правової процедури є принцип правової визначеності. Особа повинна бути завчасно і належним чином поінформована про характер інкримінованих дій, критерії їх оцінювання та можливі наслідки. У науковій літературі підкреслюється, що застосування розмитих або ретроспективних стандартів академічної відповідальності суперечить принципу верховенства права і створює ризики свавільного втручання у права особи [14; 18].

Невід'ємним компонентом належної процедури є право бути вислуханим, яке включає можливість надати пояснення, подати докази, поставити під сумнів аргументи сторони обвинувачення та скористатися допомогою представника. Це право має особливе значення у справах, де доказова база ґрунтується на результатах автоматизованих перевірок або непрямих індикаторах, що потребують тлумачення і контекстуальної оцінки [3; 7].

Вимога неупередженості та незалежності органу, який ухвалює рішення, також є складовою належної правової процедури. Поєднання в межах одного органу функцій ініціювання провадження, збору доказів і винесення рішення, як зазначається у наукових дослідженнях, підвищує ризик конфлікту інтересів і підриває довіру до інституційних механізмів забезпечення академічної доброчесності [1; 6].

Обов'язковим елементом процесуальних гарантій є мотивованість рішень. Органи, що розглядають справи про академічні порушення, повинні чітко викладати встановлені факти, оцінку доказів, правову аргументацію та обґрунтування пропорційності застосованих санкцій. Відсутність належної мотивації позбавляє особу ефективної можливості оскарження і суперечить європейським стандартам належного врядування [17; 18].

Судовий контроль виконує роль зовнішньої гарантії дотримання належної правової процедури у сфері академічної відповідальності. Суд, розглядаючи спори щодо рішень закладів освіти або наукових установ, зазвичай утримується від переоцінки суто академічних питань, однак перевіряє дотримання процедурних вимог, достатність доказів та відповідність санкцій принципу пропорційності [14].

Формування послідовної судової практики у справах про академічну відповідальність має системне значення. Воно сприяє підвищенню правової визначеності, уніфікації інституційних практик та посиленню довіри до механізмів забезпечення академічної доброчесності як складової правопорядку демократичної держави [17].

Висновки

На нашу думку, академічна доброчесність у сучасних умовах перестала бути виключно етичною або управлінською категорією і набула ознак комплексного правового інституту. Її правове значення зумовлене публічним інтересом у достовірності результатів освіти і науки, а також істотними юридичними наслідками, які настають у разі порушення відповідних стандартів [1; 6].

По-перше, академічну доброчесність доцільно розглядати як міжгалузевий інститут,

що формується на перетині конституційних принципів, адміністративно-правових процедур та норм освітнього законодавства. Її основною функцією є гарантування довіри до результатів академічної діяльності за умови поваги до академічної свободи і прав особи [14; 17].

По-друге, матеріально-правовий аналіз плагиату, самоплагиату та виконання наукового дослідження третьою особою замість здобувача освіти або науковця (*contract cheating*) засвідчує необхідність відмови від формалізованих і автоматизованих підходів до кваліфікації академічних порушень. У сучасній науковій літературі наголошується, що вирішальне значення мають намір суб'єкта, контекст вчинення дій та їхній вплив на результати академічного оцінювання [3; 7].

По-третє, ефективність забезпечення академічної доброчесності залежить від якості інституційних і процедурних механізмів. Заклади освіти, здійснюючи розгляд справ про академічні порушення, реалізують публічно значущі повноваження, що зумовлює обов'язок дотримання стандартів належної правової процедури, зокрема права бути вислуханим, неупередженості органів та мотивованості рішень [6; 17].

По-четверте, порівняльно-правовий аналіз європейських моделей демонструє пріоритет інституційної відповідальності, превенції та процедурної справедливості над репресивними підходами. Документи ESG-2015 та Європейський кодекс поведінки з дослідницької доброчесності формують орієнтири для побудови національних моделей, сумісних із принципами верховенства права [17; 18].

У цьому контексті проєкт Закону України «Про академічну доброчесність» доцільно розглядати лише як рамковий нормативний акт, спрямований на подолання фрагментарності правового регулювання завдяки якому вдається можливим законодавчо закріпити мінімальні стандарти належної правової процедури у справах про академічну відповідальність, посилити превентивний компонент системи академічної доброчесності шляхом інтеграції навчання з академічного письма і дослідницької етики у внутрішній системі забезпечення якості, забезпечити

диференційований і пропорційний підхід до санкцій з урахуванням характеру порушення, наявності умислу та наслідків, адаптувати європейські стандарти забезпечення академічної доброчесності з урахуванням національного правопорядку, уникаючи надмірної регламентації, сприяти формуванню послідовної судової практики як зовнішньої гарантії законності та передбачуваності рішень у сфері академічної відповідальності, а його ефективність залежатиме від здатності забезпечити мінімальні процесуальні гарантії, чітко визначити межі інституційної автономії та узгодити національні підходи з європейськими стандартами [16].

Узагальнюючи, можна констатувати, що сталий розвиток системи академічної доброчесності можливий лише за умови її правового осмислення як гарантійного інституту, спрямованого на баланс між публічним інтересом у якості освіти і науки, автономією академічних інституцій та захистом прав особи [17; 18].

Література

1. Bretag T. (Ed.). *Handbook of Academic Integrity*. Singapore : Springer, 2016. 1097 p.
2. Bretag T., Harper R., Burton M., Ellis C., Newton P., Rozenberg P., Saddiqui S., van Haeringen K. Contract cheating: a survey of Australian university students. *Studies in Higher Education*. 2019. Vol. 44, No. 11. P. 1837–1856.
3. Eaton S. E. *Plagiarism in Higher Education: Tackling Tough Topics in Academic Integrity*. Santa Barbara, CA : Libraries Unlimited, 2021. 248 p.
4. Eaton S. E., Christensen Hughes J. *Academic Integrity in Canada*. Cham : Springer, 2022. 303 p.
5. Lancaster T., Cotarlan C. Contract cheating by STEM students through a file sharing website: a COVID-19 pandemic perspective. *International Journal for Educational Integrity*. 2021. Vol. 17.
6. Macfarlane B., Zhang J., Pun A. Academic integrity: A review of the literature. *Studies in Higher Education*. 2014. Vol. 39, No. 2. P. 339–358.
7. Newton P. M. How common is commercial contract cheating in higher education and is it increasing? A systematic review. *Frontiers in Education*. 2018. Vol. 3.

SUMMARY

The article provides a comprehensive analysis of academic integrity as a core institutional principle of contemporary educational and research activities, situated at the intersection of law, public governance, and academic ethics. It substantiates the argument that academic integrity in the twenty-first century transcends its traditional ethical dimension and increasingly acquires the characteristics of an autonomous legal institution closely linked to the rule of law, due process, and public accountability.

Special attention is paid to the examination of modern forms of academic misconduct, including plagiarism, self-plagiarism, fabrication and falsification of research results, as well as contract cheating as a systemic challenge for higher education institutions and research organizations. The study demonstrates that digitalization of education, technological advancement, and the proliferation of commercial academic cheating services necessitate a fundamental rethinking of conventional prevention and enforcement mechanisms.

The article offers a critical assessment of the current Ukrainian legal framework governing aca-

ademic integrity and the draft Law of Ukraine "On Academic Integrity", focusing on its institutional innovations, procedural instruments, sanctioning mechanisms, and guarantees of due process. It is argued that the effectiveness of legal regulation in this field depends not merely on the formal establishment of prohibitions and liability, but on maintaining a delicate balance between academic freedom, institutional autonomy, and the protection of the rights of participants in educational and research processes.

A significant component of the study is a comparative legal analysis of European approaches to academic integrity, including the implementation of the European Code of Conduct for Research Integrity, quality assurance standards in higher education, and national research ethics codes. Based on this analysis, the article identifies opportunities for adapting European models to the Ukrainian legal system and outlines strategic directions for improving legal and governance mechanisms for ensuring academic integrity.

Keywords: academic integrity, plagiarism, academic responsibility, academic freedom, due process, quality assurance in education, research activity.

8. Sutherland-Smith W. *Plagiarism, the Internet and Student Learning*. New York : Routledge, 2008. 240 p.

9. Fishman T. (Ed.). *The Fundamental Values of Academic Integrity*. 2nd ed. Clemson : International Center for Academic Integrity, 2014. 68 p.

10. Якубівський І. Є. Академічний плагіат як вид порушення академічної доброчесності: еволюція поняття та правові підходи. *New Ukrainian Law*. 2023.

10. Штефан А. Забезпечення академічної доброчесності в науковій діяльності: правові та інституційні аспекти. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2025.

10. Кузнєцова Н. С. Академічна доброчесність як складова забезпечення якості вищої освіти. *Право України*. 2020. № 3. С. 112–121.

10. Рябченко В. І. Академічна доброчесність у системі вищої освіти України: проблеми імплементації. *Вища освіта України*. 2019. № 2. С. 7–15.

10. Буроменський М. В., Скакун О. Ф. Принцип верховенства права у сфері освіти і науки. *Юридична Україна*. 2018. № 10. С. 4–12.

15. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII // *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. Ст. 380.

15. Проект Закону України «Про академічну доброчесність» № 10392 від 08 січня 2024 р. // Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43231> (дата звернення: 08.01.2024).

15. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). Brussels : European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA), 2015. 32 p.

15. The European Code of Conduct for Research Integrity. Revised Edition. Berlin : ALLEA – All European Academies, 2023. 38 p.

15. Recommendation CM/Rec(2022)18 of the Committee of Ministers to member States on countering education fraud. Strasbourg : Council of Europe, 2022. 11 p.

15. Academic Integrity Charter for UK Higher Education. London : Quality Assurance Agency for Higher Education (QAA), 2020. 12 p.